

فرهنگ بسامدی و

شرح حال راویان طببری در

تبیخ السملوک

www.ketabo.ir

مؤلف:

دکتر محبوبه فرخنده زاده

عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

www.ketab.ir

فرخنده زاده، محبوبه، ۱۳۵۷-	:	سرشناسه
فرهنگ بسامدی و شرح حال راویان طبری در تاریخ الرسل والملوک / مولف محبوبه فرخنده زاده، تهران: میوه، ۱۴۰۰.	:	عنوان و نام پدیدآور
۱۴۴ ص: جدول، نمودار.	:	مشخصات نشر
۹۷۸-۶۰۰-۲۳۳-۴۷۳-۱	:	مشخصات ظاهری
فیبا	:	شابک
طبری، محمد بن جریر، ۲۲۴-۳۱۰ ق. تاریخ الرسل والملوک -- نامها	:	وضعیت فهرست نویسی
تاریخ نویسان مسلمان -- سرگذشتنامه	:	موضوع
Muslim historians -- Biography	:	موضوع
DS۳۵/۶۳	:	رده بندی کنگره
۹۰۹/۰۹۷۶۷۱	:	رده بندی دیویی
۸۷۸۵۱۰۴	:	شماره کتابشناسی ملی
فیبا	:	اطلاعات رکورد کتابشناسی

فرهنگ بسامدی و
شرح حال راویان طببری در
تاریخ الزل و الملوك

ناشر: میرماہ

مؤلف: دکتر محبوبه فرحنده زاده

صفحه آرا: مریم ناظم زاده

لیتوگرافی و چاپ: نقش جوهر

صحافی: افشین

نوبت و سال انتشار: نخست / ۱۴۰۰

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۳۳-۴۷۳-۱

تمام حقوق قانونی اثر برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

تهران، نیاوران (شهید باهنر)، خیابان مژده (شهید مقدسی)، پلاک ۶۴

طبقه ۵، واحد ۱۳ کدپستی: ۱۹۷۱۸۱۵۱۶۶

تلفن: ۲۲۷۵۹۲۰۳ ۲۲۷۲۲۹۰۱ فاکس: ۲۲۷۲۲۹۰۲

www.mirmah.com info@mirmah.com

پیشگفتار

پژوهش پیش‌رو حاصل پژوهش‌های نویسنده است که با عنوان «فرهنگ بسامدی و شرح حال روایان بلافصل طبری در تاریخ‌الرسل و الملوک (۱۱-۱۳۲ق)» به سال ۱۳۸۴ش در دانشگاه تهران به راهنمایی استاد گرامی جناب آقای دکتر سید جمال موسوی به انجام رسیده است.

محمد بن جریر طبری یکی از بزرگ‌ترین دانشمندان مسلمان است که به ویژه به سبب نگارش دو اثر سترگ یعنی تاریخ و تفسیر قرآن، از مقامی بسیار جایگاهی شایسته برخوردار است. «تاریخ‌الرسل و الملوک» طبری از پرچم‌ترین آثار متقدم است که به سبب شده است تا نام نگارنده در فهرست بزرگ‌ترین مورخان مسلمان جای گیرد. اسلوب وی به عنوان تاریخ‌نویاری برجسته در گردآوری منابع اثرش ابتدایی و با یادکرد نام مؤلف بوده است و پیوسته بر تعیین زمان وقایع و بیان سلسله اسناد تأکید داشته است. تألیف «تاریخ‌الرسل و الملوک» به شیوه حدیثی - خبری با درج سلسله اسناد دارای زمینه‌های تحقیق فراوان است و تحلیل اخبار تاریخی این اثر را تسهیل کرده است. نظرگاه نوشتار پیش‌رو تدوین فرهنگ بسامدی روایان بلافصل «تاریخ‌الرسل و الملوک» است که هدف از آن شناسایی و معرفی راوی نخست اخبار تاریخ و نحوه اخذ و طرق تحمل روایات‌ها است. در این مهم علاوه بر آنکه سهم هریک از مشایخ طبری در حوادث تاریخی مشخص می‌شود، سعی بر آن است تا با مطالعه جایگاه روایی محدثان و ناقلان اخبار، اعتبارسنجی دقیق و مقتضی که مبتنی بر تحلیل آماری است، از روایات و اخبار تاریخی این اثر به دست آورد.

محور اصلی این نوشتار که بر تحلیل آماری تکیه دارد، تعیین سهم مشایخ طبری در روایات منقول از ایشان در موضوعات و وقایع تاریخی در فاصله سال‌های ۱۱ تا ۱۳۲ق است. علاوه بر این به طرق تحمل حدیث و نحوه اخذ اخبار از روات نیز اشاره می‌شود. از آنجایی که این تحقیق تمام تاریخ طبری

را شامل نمی‌شود، بنابراین هر کجا از تعداد روایت راویان ذکر می‌شود، منظور شمار روایت راویان در فاصله زمانی سال‌های یاد شده است. این مطالعه شامل قسمت‌های زیر است:

۱. تدوین و ترسیم جداول راویان

۲. زندگینامه اجمالی راویان

۳. نمودار راویان بر مبنای تعداد و نوع روایت

۴. تحلیل نمودار و جداول

این اثر تاریخی به عنوان قدیمی‌ترین و یکی از پربارترین منابع مربوط به نخستین سده‌های دوره اسلامی است که در پژوهش‌های نوین مورد استفاده قرار می‌گیرد. امید است که فرهنگ بسامدی راویان تاریخ طبری نقطه آغازین و سنگ زیرین پژوهش‌های بعدی برای ارزیابی دقیق‌تر میزان استحکام و وثاقت روایات تاریخی این اثر واقع شود. روش ارائه فرهنگ‌نامه راویان بلافاصله که با استفاده از تحلیل آماری انجام شده است، گامی اولیه برای ارزیابی و تحلیل وقایع مهم‌ترین اثر تاریخی حوادث صدر اسلام است؛ چه بسا با تحلیل این مطالعه و نقد و ارزیابی روات و سلسله اسناد و اخبار تاریخی آن بتوان نتایجی جدید به دست آورد. جهت تدوین این پژوهش از کتاب تاریخ الرسل والملوک طبری مجلد ۵، ۴، ۳ و ۷ (چاپ بیروت، تحقیق محمد باقر فاضل ابراهیم و مقایسه با چاپ لیدن) استفاده شد. مطالب این پژوهش (استخراج نام راویان، ترسیم نمودارها و قسمت جداول) بر اساس منبع مذکور به نگارش درآمده است.

با آرزوی بهروزی

محبوبه فرخنده‌زاد

زمستان ۱۴۰۰ خورشیدی

فهرست

۷	پیشگفتار
۱۳	فصل اول: نگاهی اجمالی به زندگی و کارنامه علمی محمد بن جریر طبری
۱۵	نگاهی اجمالی به زندگی و کارنامه علمی محمد بن جریر طبری
۱۶	تاریخ الرُّسُل والملوک
۱۹	فصل دوم: جداول راویان و روایات
۲۱	جداول راویان و روایات
۲۱	توضیح عناوین قسمت های جداول
۴۹	فصل سوم: زندگینامه
۵۱	زندگینامه
۵۲	ابراهیم بن سعید جوهری
۵۲	احمد بن ابراهیم دُورقی
۵۳	احمد بن ثابت رازی
۵۳	احمد بن حماد دولابی
۵۴	احمد بن حرب
۵۴	احمد بن زهیر بن حرب
۵۵	احمد بن عبدالرحمان بن وهب

۵۶	احمد بن عبدالصمد انصاری
۵۶	احمد بن عثمان بن حکیم اودی کوفی
۵۶	احمد بن محمد مقدّمی
۵۶	احمد بن منصور
۵۷	اسحاق بن ابراهیم بن حبیب
۵۷	اسحاق بن ابی اسرائیل
۵۷	اسماعیل بن موسیٰ فزاری
۵۸	جعفر بن عبدالله محمدی علوی
۵۸	جعفر بن محمد کوفی
۵۹	حارث بن محمد
۵۹	حسین بن نصر
۶۰	حمید بن ربیع خزاز
۶۰	خلاد بن اسلم
۶۰	ربیع بن سلیمان مرادی
۶۱	زبیر بن بکار
۶۱	زکریای بن یحییٰ ضریر
۶۲	زیاد بن ایوب
۶۲	زید بن أخزم
۶۲	سعید بن یحییٰ اموی
۶۳	سفیان بن وکیع
۶۳	ابوالسائب سلم بن جُناده
۶۴	عباس بن محمد
۶۴	عباس بن ولید
۶۴	عباس بن ولید بن مسلم
۶۴	عباس بن ولید بن مزید
۶۵	عبدالاعلیٰ بن واصل
۶۵	عبدالحمید بن بیان
۶۵	عبدالرحمن بن عبدالله بن عبدالحکم
۶۶	عبدالرحمن بن ولید جرجانی
۶۶	عبدالله بن احمد بن شَبَوَیه مروزی

۶۶.....	عبدالله بن سعد زهري
۶۷.....	علي بن حسن ازدي
۶۷.....	علي بن سهل مدائني
۶۷.....	علي بن مسلم طوسي
۶۸.....	عمر بن اسماعيل بن مجالد همداني
۶۸.....	عُمر بن شَبَّه
۶۹.....	عمرو بن علي
۶۹.....	محمد بن اسحاق
۷۰.....	محمد بن اسماعيل ضرازي
۷۰.....	محمد بن اسماعيل مرادي
۷۰.....	محمد بن بشار
۷۱.....	محمد بن حميد رازي
۷۱.....	محمد بن خلف عسقلاني
۷۱.....	محمد بن سنان قزاز
۷۲.....	محمد بن عَبدِ موسي
۷۲.....	محمد بن عبدالله بن عبدالحكم
۷۲.....	محمد بن عبدالله مُخَرَّمي
۷۳.....	محمد بن عثمان صفوان ثقفی
۷۳.....	محمد بن علاء همداني
۷۳.....	محمد بن عُمر بن هياج همداني
۷۴.....	محمد بن عوف
۷۴.....	محمد بن مثنی
۷۵.....	محمد بن موسي كَرَشِي
۷۵.....	محمد بن هيثم
۷۶.....	موسي بن عبد الرحمن مسروقي
۷۶.....	نوح بن حبيب قومسي
۷۶.....	هناد بن السري
۷۷.....	يعقوب بن ابراهيم دُورَقِي
۷۷.....	يونس بن عبدالاعلى